

Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Merhamet Düzeyleri ve Çevre Etiği Farkındalıkları Arasındaki İlişki

İsmail UÇAR^{*1}, Emirhan KIRAN², Nigar Ünlüsoy DİNÇER³

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği, Kırşehir, Türkiye

¹ Hemşire, Sincan Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara, Türkiye

² Hemşire, Ankara Bilkent Şehir Hastanesi, Ankara, Türkiye

³Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Esasları, Ankara, Türkiye

İsmail UÇAR, ORCID No: 0009-0004-3238-582X, Emirhan KIRAN, ORCID No: 0009-0002-2499-1315,

Nigar Ünlüsoy DİNÇER, ORCID No: 0000-0002-9578-5669

MAKALE BİLGİSİ ÖZ

Bu çalışma 1. Uluslararası 21. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Geliş: 29.02.2024

Kabul: 21.08.2024

Anahtar Kelimeler

Hemşirelik öğrencileri,
Merhamet, Çevre, Etik,
Farkındalık

* Sorumlu Yazar

İsmail UÇAR
ismailucaryedek@gmail.com

Sağlık ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki etkileşim sağlık profesyonelleri için önemli bir konudur. Sağlık hizmetinin önemli bir bileşeni olan merhamet, hemşirelik bakımının etkin ve etik bir şekilde sunulmasında kritik rol oynamaktadır. Araştırma, hemşirelik öğrencilerinin çevre etiğine yönelik farkındalık ve merhamet düzeylerini değerlendirmek ve aralarındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla, 2022-2023 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Ankara'da bir devlet üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, evrenin tamamına ulaşılması hedeflendiğinden örneklem seçimine gidilmemiş, katılmaya gönüllü olan öğrenciler (araştırmaya katılım oranı %50) araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma verileri "Kişisel Bilgi Formu" "Merhamet Ölçeği" ve "Çevre Etiği Farkındalık Ölçeği" kullanılarak çevrimiçi olarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler, Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis ve spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi SPSS 22.0 programında yapılmıştır. Çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için etik kurul izni, kurum izni ve öğrencilerden yazılı onam alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerinin yaklaşık yarısı 18-20 yaş aralığında, çoğunluğu birinci sınıf ve yaklaşık yarısı daha önce çevre ile ilgili bir ders almamıştır. Öğrencilerin merhamet düzeyleri ve çevre etiği farkındalığı yüksek düzeyde bulunmuştur. Öğrencilerin merhamet puan ortalamaları ile çevre etiği farkındalıkları arasında istatistiksel olarak zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin merhamet düzeyleri arttıkça çevre etiği farkındalıklarının arttığı görülmüştür. Eğitim programlarının merhamet ve çevre etiği farkındalığını geliştirmeye yönelik düzenlenmesi önerilmektedir.

The Relationship Between Compassion Levels and Environmental Ethics Awareness of Nursing Students

İsmail UÇAR*¹, Emirhan KIRAN², Nigar Ünlüsoy DİNÇER³

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği, Kırşehir, Türkiye

¹ Hemşire, Sincan Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara, Türkiye

² Hemşire, Ankara Bilkent Şehir Hastanesi, Ankara, Türkiye

³Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Esasları, Ankara, Türkiye

İsmail UÇAR, ORCID No: 0009-0004-3238-582X, Emirhan KIRAN, ORCID No: 0009-0002-2499-1315,

Nigar Ünlüsoy DİNÇER, ORCID No: 0000-0002-9578-5669

ARTICLE INFO

ABSTRACT

This study was presented as an oral presentation at the 1st International 21st National Nursing Students Congress.

Received : 29.02.2024

Accepted : 21.08.2024

Keywords

Nursing Students,
Compassion, Environment,
Ethics, Awareness,

* Corresponding Author

İsmail UÇAR
ismailucaryedek@gmail.com

The interaction between health and environmental sustainability is an important issue for healthcare professionals. Compassion, an important component of healthcare, plays a critical role in providing nursing care effectively and ethically. This study, undertaken during the Spring term of the 2022-2023 academic year at a state university's Faculty of Health Sciences Nursing Department in Ankara, aimed to evaluate nursing students' awareness and compassion levels regarding environmental ethics and to explore the correlation between these factors. Without opting for sample selection to encompass the study's entire intended population, the research included students who voluntarily participated, achieving a 50% participation rate. Research data were collected online using the "Personal Information Form," "Compassion Scale," and "Environmental Ethics Awareness Scale." Descriptive statistical methods, the Mann-Whitney U test, Kruskal-Wallis and Spearman correlation were used to evaluate the data. The analysis of the obtained data was created with the SPSS 22.0 program. Ethics committee permission, institutional permission, and written informed consent from the students were obtained for the study. The average age of the students who participated in the study was about 18-20 years old, the majority of them were in the first grade and about half of them had not taken an environmental course before. Students' compassion levels and environmental ethics awareness were found to be high. There was a statistically weak positive correlation between students' compassion levels and environmental ethics awareness. As students' compassion levels increased, their environmental ethics awareness increased. It is recommended to improve students' compassion levels and environmental ethics awareness.

GİRİŞ

Hemşirelik öğrencilerinin mesleki bilgi, beceri eğitiminde değer eğitiminin önemli bir yeri vardır. Bu değer eğitimi “insan haklarına saygı duyan, insan onurunu koruyan, merhametli, bireyin merkezde olduğu bir bakım sunabilen” bir hemşire yetiştirmeyi amaçlar. Hemşirelik bakımında vazgeçilmez bir yeri olan merhamet kavramı bir bireyin acısını hafifletmek arzusunda olması anlamına gelmektedir. Merhamet kavramı psikoloji, sağlık, sosyoloji, din ve eğitim gibi birçok farklı disiplin içerisinde geniş yer bulmuştur (1). Türk Dil Kurumu’na göre merhamet ‘bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma’ olarak tanımlanmıştır (2). Başka bir tanımda ise merhamet; acı ya da talihsizliğe maruz kalan birine karşı hissedilen derin sempati ve üzüntü hissi birlikte; acı ve acı sebeplerini ortadan kaldırma arzusu ve başkasının acısını hafifletme isteği olarak tanımlanmıştır (3). Merhamet; düşünce ve davranış, güdü ve duygu girişimlerinden meydana gelir (4). Merhamet duygusu, insanı ‘insan’ olarak görmeye yardım eder (5). Sağlık alanında merhamet, bir bireyin yaşadığı travmatik olay sonucunda başka bir kişinin duyduğu acıma ve üzüntü hissi olarak tanımlanmaktadır (6). Hemşirelik mesleğinin temelini oluşturan merhamet kavramı, hemşireleri etik davranışa yöneltmektedir (7). Uluslararası Hemşireler Konseyi (International Council of Nurses) ve Amerikan Hemşireler Birliği (American Nurses Association)’nin etik kodları, merhameti temel alan direktiflere sahiptir (8). Merhametin temelini oluşturan etik değerler ise, bireyin iyiliği ve refahını en üst seviyeye çıkarmayı amaçlamaktadır (9). Merhamet ve etik kavramlarının hemşirelik bakımına entegre edilmesi, daha üst düzeyde kaliteli ve güvenli hizmet sunulmasına olanak tanır (10).

Etik kavramı, çeşitli meslek dallarında bireylerin uyması gereken veya kaçınmaları beklenen davranış kurallarının bütünü olarak tanımlanmaktadır (11). Etiğin, insanın ahlaki eylemlerini ele alan; sorgulayan, irdeleyen, araştıran, eleştiren yaklaşımı farklı çerçevelerde, farklı şekillerde ortaya çıkmakta; etiğin alt disiplinlerini ya da türlerini oluşturmaktadır (12). Etiğin alt disiplinlerinden biri olan uygulamalı normatif etik, insan hakları, küresel iş birliği gibi geniş sosyal sorunları da kapsayarak "olması gerekeni" belirler ve sağlık, meslek gibi alanlarda kullanılmaktadır (13). Dolayısıyla etik ve kişi ve çevre arasında bulunan mevcut etkileşimin yeniden sorgulanması şeklinde tanımlanan çevre etiği (14) kavramları birbirinden ayrı düşünülemez. İnsan ve çevre etkileşiminde gerçekleştirilen davranışların doğru veya yanlışlığının belirlenmesi yaklaşımı çevreye yönelik etik bir yaklaşımın gerekliliğini düşündürmektedir (15).

Aynı zamanda etik yaklaşımların doğanın korunmasına ve iyiye gitmesine yeterince yer vermediği düşüncesi çevre etiği kavramını ortaya çıkarmıştır. Bir disiplin olarak çevre etiği, doğal çevre ve onu oluşturan unsurlar ile insan arasındaki etik ilişkileri, çevrenin ve unsurlarının değerini ve ahlaki durumunu incelemeyi hedefleyen; çevrenin korunmasını ahlaki temellere dayandıran bir felsefe alanıdır (6). Bu bağlamda çevre etiği insan ve çevre etkileşiminin doğru veya yanlış davranış kuralları yönünde incelemesi, insanın doğa karşısındaki ahlaki sorununu saptanmasına yönelik değerlendirilmesidir. Farklı bir söylemle, çevre etiği; insanın doğa ile olan etkileşimlerinin ve davranışlarının, çevrenin tüm unsurlarıyla kurduğu ilişkilerin etik kurallar çerçevesinde değerlendirilmesi ve ahlaki boyutta incelenmesidir (16,17). Bu kavramsal açıklamalar ışığında çevre etiği insan ve çevre etkileşiminin etik kurallar ve ahlaki sorumluluk sınırlarını sorgulanması ve bu bağlamda türlü saptamaların uygulanmasına yönelik bir disiplindir (18-20).

Hemşireler, doğal çevrenin korunmasına ve sürdürülebilirliğine katkıda bulunan çeşitli faaliyetler yürütür. Bu faaliyetler arasında çevre farkındalığı yaratma, çevre ile ilgili eğitim verme ve çevre hakları savunuculuğu yer almaktadır (21). Hemşireler, hem hasta eğitimi sırasında doğal kaynakların korunması gibi çevre konularına değinerek hem de toplumu bilinçlendirmeye yönelik faaliyetler yürüterek çevre bilincini artırmada önemli bir rol oynamaktadır. (22). Hemşirelerin çevre etiğine odaklanması sadece bireysel çabalarından ibaret değildir aynı zamanda sağlık hizmeti sistemlerinin ve politikalarını da çevre dostu olmasını desteklemelilerdir. Hemşireler çevre etiğine önem vererek sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliğine katkıda bulunurlar. Hemşirelerin

çevreye ilişkin duyarlılıklarının artırılması son derece önemlidir. Hemşirelik mesleğinin çevresel sorunlarına duyarlılık göstermesi gelecek nesillerin sağlık ve refahını korumak için önemlidir (23,24).

Merhamet ve çevre etiği arasındaki ilişki insanların doğaya, çevreye, insana olağan sorumlulukları anlamlarını sağlayan önemli bir konudur. Bu iki kavramın birleşimi doğal dünyanın ve içindeki tüm canlı refahına duyarlılık gösteren bir yaşam tarzını teşvik eder (25). Merhamet ve çevre etiği birleştiğinde doğal dünyaya zarar veren eylemlerden kaçınmak ve doğal yaşamı korumak için sorumluluk almayı içerir. İnsanlar bu iki kavramla birlikte diğer insanların canlıların yaşamını önemseyerek onlara zarar vermeyecek şekilde hareket etmeli ve onların refahını gözetmelidir (26). Merhamet, çevre etiğinin temelini oluştururken çevre etiği de merhameti pekiştirir ve sürdürülebilir geleceği mümkün kılar. İnsanlar diğer insanlara, çevreye ve doğaya merhamet ile yaklaştıklarında hem kendilerine hem gelecek nesillere daha iyi bir dünya bırakma potansiyeline sahiptir (25-28). Bu bağlamda hemşirelik öğrencilerinin çevre etiği ve merhamet duygusunun geliştirilmesi önemlidir (22,29). Bunun sağlanabilmesi için öncelikle olağan konuya ilişkin mevcut durum saptanmalıdır.

Dolayısıyla hemşirelik öğrencilerinin çevre etiği ve merhamet anlayışlarının belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde her iki konuyu ele alan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Araştırmanın özgünlüğü bu noktada ön plana çıkmaktadır. Araştırmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin merhamet ve çevre etiğine yönelik farkındalıklarını belirlemek ve aralarındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır.

Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Hemşirelik bölümü öğrencilerinin merhamet düzeyi nedir?
- Hemşirelik bölümü öğrencilerinin çevre etiği farkındalıkları ne durumdadır?
- Hemşirelik bölümü öğrencilerinin merhamet düzeyi ile çevre etiği farkındalıkları arasında ilişki var mıdır?
- Hemşirelik bölümü öğrencilerinin merhamet düzeyleri ve çevre etiği farkındalık düzeyleri sosyodemografik özelliklere göre farklılık göstermekte midir?

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Tipi

Araştırma, hemşirelik öğrencilerinin merhamet düzeyleri ile çevre etiği arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla kesitsel, tanımlayıcı ve ilişkiyel araştırma tasarımında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini hemşirelik bölümünde 2022-2023 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde eğitim gören öğrenciler (n=684) oluşturmuştur. Evrenin tamamına ulaşılması hedeflendiğinden örneklem seçimine gidilmemiş, araştırma evren üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrenciler (n=342) çalışmaya dahil edilmiştir (araştırmaya katılım oranı %50). Araştırmanın yapıldığı ilgili bölümde çevre etiği ve merhamet ile ilgili ders bulunmamaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri Kişisel Bilgi Formu, Merhamet Ölçeği ve Çevre Etiği Farkındalık Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Form, ilgili literatürden (20,25,26) yararlanılarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Öğrencilerin yaş, medeni durum, mezun olunan okul, sınıf düzeyi, evcil hayvana sahip olma, çevre ile ilgili ders alma, çevre eğitimine katılma gibi durumlarını yordayan sekiz sorudan oluşmaktadır.

Merhamet Ölçeği (MÖ)

Ölçek; Pommier (28) tarafından geliştirilmiştir. Türkçe geçerliliği ve güvenilirliği Akdeniz ve Deniz (28) tarafından yapılmıştır. Ölçek altı alt boyut, 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçek alt boyutları; sevecenlik, umursamazlık, paylaşımların bilincinde olma, bağlantısızlık, bilinçli farkındalık ve ilişki kesmedir. Ölçek beşli likert tipindedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 120, en düşük puan 24'tür. Ölçekten elde edilen puan düzeyi arttıkça merhamet düzeyi de artmaktadır. Akdeniz ve Deniz tarafından ölçeğin geçerliliği doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Uyum indeksleri iyi uyum göstermiştir (29). Akdeniz ve Deniz' in çalışmasında toplam Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı 0.80; ölçek alt boyutlarının Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı ise 0.57-0.70 arasında değişmektedir (29). Bu çalışmada ise toplam Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı 0.91 olarak hesaplanırken; ölçek alt boyutlarının Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı 0.63-0.81 arasında bulunmuştur.

Çevre Etiği Farkındalık Ölçeği (ÇEFÖ)

Ölçek; Özer ve Keleş (30) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek dört alt boyut, 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçek alt boyutları; çevre etiğinin tanımı, çevre etiğinin amacı, çevre etiğinin ortaya çıkış nedenleri, çevre etiğine yönelik alınacak önlemlerdir. Ölçek beşli likert (1= Hiç katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5= Tamamen Katılıyorum) tipindedir. Ölçekten alınacak en yüksek puan 115, en düşük puan 23'tür. Ölçekten alınan puan arttıkça çevre etiği farkındalığı da artmaktadır. Özer ve Keleş tarafından ölçeğin geçerliliği doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Uyum indeksleri mükemmel, iyi uyumlar göstermiştir (30). Özer ve Keleş'in yapmış olduğu çalışmada ölçeğin geneli için Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı 0.950; alt boyutlarının Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı 0.670-0.920 arasındadır (30). Bu çalışmada Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı 0.954 olarak hesaplanırken; ölçek alt boyutlarının Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı 0.824-0.908 arasında bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, araştırmayı kabul eden, veri toplama formlarını eksiksiz dolduran gönüllü öğrencilerden çevrimiçi anket uygulaması ile toplanmıştır. Verilerin toplandığı tarih aralığında tüm ülkede eğitim 06 Şubat 2023 tarihli Pazarcık merkezli Kahramanmaraş depremi nedeniyle online olarak sürdürülmekteydi. Bu nedenle oluşturulan çevrimiçi anket bağlantısı hemşirelik bölümünün her bir sınıf öğrencilerinin ayrı ayrı oluşturduğu sınıf anlık mesajlaşma gruplarına gruplarına gönderilmiştir. Bilgilendirilmiş onam sayfasının da bulunduğu ilgili linkte araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden öğrenciler veri toplama formlarına ulaşmıştır. Çalışma katılım bağlantısı 10.03.2023-30.06.2023 tarihleri arasında aktif tutulmuştur. Daha sonrasında araştırmacılar tarafından bağlantı sonlandırılmıştır. Yanlılığı önlemek ve her katılımcının bir kez formu doldurmasını sağlamak amacıyla her IP adresine bir kez anket bağlantısını doldurma izni verilmiştir. İlgili link öğrencilere ders dışı zaman aralığında, araştırma tarihleri aralığında sınıf

gruplarına hatırlatma mesajları atılarak gönderilmiştir. Veri toplama formlarını doldurulması ortalama 15 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Çevrimiçi ortama kaydedilen araştırma verileri SPSS 22.0 (Statistical Package For Social Sciences) programına aktarılarak değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, minimum, maximum kullanılmıştır. İlişki arayıcı olarak Sperman korelasyon analizi; karşılaştırmalarda testlerde Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis analizi kullanılmıştır. Tüm analizlerde $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Korelasyon analizinde; r değeri 0.00-0.25 çok zayıf; 0.26-0.49 zayıf; 0.50-0.69 orta; 0.70-0.89 yüksek; 0.90-1.00 çok yüksek ilişki olarak kabul edilmiştir (30).

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için araştırmanın yapıldığı üniversitesinin Sağlık Bilimleri Etik Kurulundan (Karar No: 2023/42) etik kurul izni alınmıştır. Ayrıca Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığından araştırmanın uygulanması için yazılı izin (E-27139605-605) alınmıştır. Ölçek sahiplerinden e-posta ile yazılı izinler alınmıştır. Öğrenciler katılım bağlantısına tıkladıklarında ilk olarak çalışmanın amacı, gönüllülük esasına dayandığı açıklanmıştır. Katılımcının araştırmanın herhangi bir aşamasında ayrılma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Araştırma kapsamında öğrencilerden herhangi bir ücret talep edilmeyeceği ve/veya öğrencilere herhangi bir ücret ödenmeyeceği de belirtilmiştir. Araştırmacılar ile öğrenciler arasında çıkar ilişkisi bulunmamaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin cevaplarının gizliliği sağlanmıştır. Araştırmada Helsinki Bildirgesi ilkeleri uygulanmıştır.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Bu çalışma sadece bir üniversitede, sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümünde 1,2,3 ve 4. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar tüm hemşirelik öğrencilerine genellenemez.

Teşekkür/Destekleyen Kuruluş

Araştırmaya katılan öğrencilere ve istatistiksel analizler konusunda Dr. Öğretim Üyesi Afra Alkan'a desteği için teşekkür ederiz.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan öğrencilerin %52.7'si 18-20 yaş aralığında ve %97.4'ünün bekar olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %62.5'i Anadolu Lisesi mezunu ve %40.9'u 1. sınıftır. Çevre ile ilgili bir ders almayan öğrencilerin oranı %55.8 iken, %31.6'sının çevre ile ilgili herhangi bir eğitime katıldığı saptanmıştır. Öğrencilerin %89.7'si çevre ile ilgili bir kuruluşa üyedir ve %33.9'u evcil bir hayvana sahiptir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (n=342)

Tanıtıcı Özellikler	n	%
Yaş		
18-20 yaş	180	52.7
21-23 yaş	122	35.7
24-26 yaş	20	5.8
27-29 yaş	11	3.2
30 ve üzeri yaş	9	2.6
Medeni Durum		
Evli	24	2.6
Bekar	318	97.4
Mezun Olunan Okul		
Fen Lisesi	61	17.8
Anadolu Lisesi	214	62.5
Meslek Lisesi	33	9.6
İmam Hatip Lisesi	27	7.9
Diğer*	7	2.2
Sınıf Düzeyi		
1.sınıf	140	40.9
2.sınıf	73	21.3
3.sınıf	70	20.4
4.sınıf	59	17.4
Daha önce eğitim hayatında çevre ile ilgili ders alma durumu		
Evet	153	44.2
Hayır	189	55.8
Çevre ile ilgili herhangi bir eğitime katılma durumu		
Evet	114	31.6
Hayır	228	68.4
Çevre kuruluşuna üye olma durumu		
Evet	48	10.3
Hayır	294	89.7
Evcil hayvana sahip olma durumu		
Evet	121	33.9
Hayır	221	66.1

* Güzel sanatlar lisesi, düz lise, askeri lise.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ÇEFÖ toplam puan ortalaması 104.19 ± 11.47 olarak bulunmuştur. ÇEFÖ alt boyut puan ortalamaları; çevre etiği tanımı 32.48 ± 3.79 , çevre etiğinin amacı 13.88 ± 1.79 , çevre etiğinin ortaya çıkış nedenleri 22.03 ± 2.94 , çevre etiğine yönelik alınacak önlemler 35.79 ± 4.12 olarak belirlenmiştir. MÖ toplam puan ortalaması 100.12 ± 19.38 olup, alt boyut puan ortalamaları; sevecenlik 16.93 ± 3.92 , umursamazlık 16.36 ± 3.91 , paylaşımların bilincinde olma 16.81 ± 3.72 , bağlantısızlık 16.54 ± 3.86 , bilinçli farkındalık 16.59 ± 3.38 , ilişki kesme 16.87 ± 3.59 olarak saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Çevre Etiği Farkındalık Ölçeği ve Merhamet Ölçeği Puan Ortalamalarının dağılımı (n=342)

Ölçekler		$\bar{x} \pm SS$	Min.-Max.
Çevre Etiği Farkındalık Ölçeği	Çevre etiğinin tanımı	32.48 ± 3.79	7- 35
	Çevre etiğinin amacı	13.88 ± 1.79	3- 15
	Çevre etiğinin ortaya çıkış nedenleri	22.03 ± 2.94	5-25
	Çevre etiğine yönelik alınacak önlemler	35.79 ± 4.12	10-40

	ÇEFÖ Toplam Puanı	104.19± 11.47	31-115
Merhamet Ölçeği	Sevecenlik	16.93± 3.92	7-20
	Umursamazlık	16.36± 3.91	8-20
	Paylaşımların bilincinde olma	16.81± 3.72	4- 20
	Bağılantısızlık	16.54± 3.86	10-20
	Bilinçli farkındalık	16.59± 3.38	4-20
	İlişki kesme	16.87± 3.59	12-20
	MÖ Toplam Puanı	100.12 ± 19.38	65-120

\bar{x} : ortanca, SS: standart sapma; min- max: en küçük-en büyük değerler

Hemşirelik mesleği, merhamet değeri üzerine kurulmuştur (30). Merhamet ile yapılan çalışmalara (7,32-35) bakıldığında çoğunluğun hemşire ve geleceğin hemşireleri olan hemşirelik öğrencileri ile gerçekleştirildiği görülmektedir. Çınar ve Aslan (36) ameliyathane hemşireleriyle, Eskimez ve arkadaşları (37) hematoloji ve onkoloji hemşireleriyle, Polat yoğun bakım hemşireleriyle (38), Arlı cerrahi hemşireleriyle (34), Türkben ve Özdemir (39) hemşirelerle, Çingöl ve arkadaşları hemşirelik öğrencileriyle (32) yaptıkları çalışmalarda katılımcıların merhamet düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan ulusal diğer çalışmalarda da (29,30) öğrencilerin merhamet düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu bildirilmiştir. Uluslararası literatürde de hemşirelik öğrencilerinin merhamet düzeyinin yüksek olduğu çalışmalar mevcuttur (41,42). Bu çalışma da hemşirelik öğrencilerinin merhamet puan ortalamaları yüksek düzeyde ve diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Araştırma sonucu literatür ile paralellik göstermektedir.

Öğrencilerin merhamet puan ortalamaları yüksek olarak bulunmuştur. Çalışmamızın bulgularına benzer şekilde Çingöl ve arkadaşlarının (32), Yakıt (43), Cingi ve Eroğlu'nun (44), Arlı'nın (34) yapmış oldukları çalışmalarında da merhamet düzeyi yüksek olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örnekleminin çoğunluğunu (%62.2) birinci ve ikinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu öğrenci grubunun diğer sınıflara göre hasta etkileşimi ve hastalarla iletişimi sınırlıdır. Bu nedenle hastalara daha kısa süreli bakım veren öğrencilerin, sonucu bu yönde etkilediği düşünülmüştür.

Hemşirelik öğrencilerinin çevre etiği farkındalık puan ortalamaları yüksek olarak bulunmuştur. Yılmaz ve Eşer'in (22) hemşirelik öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada da farkındalık düzeyi yüksek olarak belirlenmiştir. Örneklem grubu araştırma grubumuzdan farklı olarak Çevre Teknolojisi Bölümü lisans öğrencileri (45) ve fen bilimleri ile sınıf öğretmeni adaylarıyla yapılan diğer çalışmalarda da (46) çevre etiği farkındalık düzeyinin yüksek olduğu bildirilmiştir. Araştırma sonuçlarımız literatür ile paralellik göstermektedir. Kuzey Kıbrıs'ta hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin çevre duyarlılıkları orta düzey olarak saptanmıştır (47). İranlı hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmada öğrencilerin çevre etiği puanlarını 65.73+10.61 olarak saptamışlardır (48). Hemşirelik eğitiminde çevre ve insan sağlığı arasındaki ilişki önemlidir. Bu eğitimin, bu ilişkiyi olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir.

Öğrencilerin ÇEFÖ toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları ile MÖ toplam puan ortalamaları ve alt boyutları arasında pozitif yönde çok zayıf-zayıf anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$; $r:0.393$) (Tablo 3).

Tablo3.Öğrencilerin Merhamet ve Çevre Etiği Farkındalık Ölçeği Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişki

Ölçekler	Çevre Etiği Farkındalık Ölçeği					
		Çevre etiğinin tanımı	Çevre etiğinin amacı	Çevre etiğinin ortaya çıkış nedenleri	Çevre etiğine yönelik alınacak önlemler	ÇEFÖ Toplam Puanı
Merhamet Ölçeği						
Sevecenlik	r	0.303	0.388	0.372	0.379	0.393
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Umursamazlık	r	0.166	0.265	0.161	0.173	0.194
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Paylaşımların bilincinde olma	r	0.404	0.414	0.431	0.416	0.459
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Bağlantısızlık	r	0.210	0.284	0.171	0.197	0.217
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Bilinçli farkındalık	r	0.324	0.390	0.327	0.344	0.370
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
İlişki kesme	r	0.284	0.345	0.293	0.331	0.347
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MÖ Toplam Puanı	r	0.339	0.422	0.349	0.367	0.393
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

Sperman korelasyon analizi

Öğrencilerin sosyodemografik ve bazı tanıtıcı özelliklere göre ÇEFÖ ve MÖ puan ortalamalarına ait bulgular Tablo 4 'de yer almaktadır. Öğrencilerin yaş gruplarına (ÇEFÖ:KW=15.72; p=0.003), (MÖ:KW=15.26; p=0.004), medeni durumlarına (ÇEFÖ:U=2.708; p=0.007), (MÖ:U=3.96; p=0.000), sınıf düzeylerine göre (ÇEFÖ:KW=14.76; p=0.02), (MÖ:KW=8.837; p=0.033) ÇEFÖ ve MÖ arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğrencilerin mezun oldukları okul, daha önce eğitim hayatında çevre ile ilgili ders alma, çevre ile ilgili herhangi bir eğitime katılma ve çevre kuruluşuna üye olma durumlarına göre ÇEFÖ ve MÖ anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p>0.05). Evcil hayvana sahip olma durumları ile ÇEFÖ puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş (U=2.203; p=0.028) fakat MÖ puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (p>0.05).

Tablo 4.Öğrencilerin Bazı Tanıtıcı Özellikleri ile Ölçek Toplam Puanlarının Karşılaştırılması (n=342)

Sosyodemografik Özellikler	ÇEFÖ			MÖ		
	n	Ort	Ss	n	Ort	Ss
Yaş						
18-20 yaş	180	105.50	11.70	180	102.11	9.87
21-23 yaş	122	104.42	9.97	122	99.66	14.35
24-26 yaş	20	97.80	14.79	20	91.92	11.92
27-29 yaş	11	96.42	11.47	11	88.00	11.45
30 yaş ve üzeri	9	83.66	5.50	9	76.33	1.52
Test/p	KW= 15.72 p=0.003			KW= 15.26 p=0.004		
Medeni durum						
Evli	24	91.25	13.93	24	76.74	11.48
Bekar	318	104.53	11.23	318	100.92	11.94
	U= 2.708 p=0.007			U= 3.96 p=0.000		
Mezun olunan okul						
Fen Lisesi	61	108.00	9.07	61	103.99	13.38
Anadolu Lisesi	214	108.00	10.34	214	103.00	11.63
Meslek Lisesi	33	109.50	11.49	33	99.49	11.71
İmam Hatip Lisesi	27	104.88	104.99	27	100.99	14.28

Diğer*	7	107.80	26.64	7	103.00	15.49
	KW=1.571	p=0.666		KW=1.281	p=0.743	
Sınıf düzeyi						
1.sınıf	140	108.00	12.13	140	105.00	8.50
2.sınıf	73	103.00	10.53	73	100.00	13.80
3.sınıf	70	110.49	10.69	70	103.99	13.85
4.sınıf	59	108.00	11.47	59	96.75	15.12
	KW=14.760	p= 0.02		KW=8.737	p=0.033	
Çevre ile ilgili ders alma durumu						
Evet	153	108.00	10.86	153	102.00	10.86
Hayır	189	107.00	11.95	189	103.00	13.70
	U=0.119	p= 0.842		U= 0.061	p= 0.951	
Çevre ile ilgili herhangi bir eğitime katılma durumu						
Evet	114	104.52	9.69	114	100.88	11.61
Hayır	228	104.04	12.23	228	100.03	12.93
	U=0.213	p= 0.832		U= 0.344	p= 0.731	
Çevre kuruluşuna üye olma durumu						
Evet	48	104.28	10.14	48	97.40	15.14
Hayır	294	103.43	11.63	294	100.63	12.72
	U=0.045	p= 0.964		U= 0.938	p= 0.348	
Evcil hayvana sahip olma durumu						
Evet	121	102.92	10.64	121	98.25	13.36
Hayır	221	104.84	11.85	221	101.35	11.96
	U=2.203	p= 0.028		U= 1.767	p= 0.077	

U=Mann Whitney U Testi KW=Kruskal Wallis Testi Ss=Standart Sapma p= önemlilik

Öğrencilerin sosyodemografik değişkenlerine göre merhamet puan ortalamalarına bakıldığında; yaş değişkeni arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Hemşirelik öğrencilerinin yaşları arttıkça merhamet puan ortalamaları düştüğü saptanmıştır. Literatürde hemşireler veya hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda, bulgularımızdan farklı olarak yaş arttıkça merhamet düzeyinin arttığını belirten çalışmalar olduğu gibi (49-51), bununla birlikte yaş ile merhamet düzeyinin ilişkili olmadığını belirten çalışmalar da mevcuttur (38,43,52). Bu farklılıkların örneklem farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çevre etiği ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaş düzeyi arttıkça çevre etiği farkındalığının azaldığı saptanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde tıp ve hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada yaş düzeyi arttıkça öğrencilerin iklim değişikliği, kirlilik ve kaynakların doğru korunmasına yönelik verdiği doğru cevaplarda artmaktadır (53). Literatürde hemşirelik öğrencileri veya farklı bölüm ile yapılan çalışmalarda yaş ile farkındalığın ilişkili olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur (22,45,54). Zaman içinde toplumsal normlar ve değerler değişmektedir. Son yıllarda çevre koruma ve sürdürülebilirlik, toplumun genelinde daha önemli hale gelmiştir. Teknolojiye aşina olan genç bireylerin bu konuya daha hâkim olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızda medeni duruma göre merhamet puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bekar katılımcıların merhamet puan ortalamaları daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bekar bireyler, evli ve çocuklu bireylere kıyasla daha fazla boş zamana ve maddi kaynaklara sahip olabilirler. Bu durumun başkalarına yardım etmeyi, empati kurma becerilerini arttırdığı düşünülmektedir. Bundan kaynaklı bireylerin merhamet puan ortalamalarının yüksek olduğu düşünülebilir. Ayrıca evli bireylerin sorumlulukları daha fazla olduğu için daha çok kendi problemlerine yönelme eğiliminde olabileceği düşünülebilir. Literatürde medeni durum ile merhamet arasında ilişkinin bulunmadığı çalışmalar da mevcuttur (33,55). Bu farklılığın kültürel farklılıklardan kaynaklandığı düşünülebilir. Çevre etiği farkındalık düzeyi ile medeni durum arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bekar bireylerin boş zamanlarının fazla olduğu, boş zamanlarında çevreye yöneldiği, teknolojiyi daha etkin kullanarak çevre bilincini ve çevreye duyarlı davranışlarını arttırdığı düşünülmektedir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfın merhamet puan ortalamalarını etkilediği bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça, merhamet toplam puan ortalamalarının azaldığı belirlenmiştir. Bulgularımızdan farklı olarak sınıf düzeyinin merhamet düzeyini etkilemediği çalışmalar da mevcuttur (7,32). Çevre etiği farkındalıkları sınıf değişkeni ile anlamlı bulunmuştur. Sınıf düzeyleri arttıkça farkındalığın arttığı belirlenmiştir. Literatürde çalışmamızı destekleyen (22,24) ve bulgularımızdan farklı olan çalışmalar mevcuttur (23). Araştırmamızda en yüksek farkındalığın üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinde olduğu bulunmuştur. Sınıf düzeyleri ilerledikçe müfredata eklenen ders çeşitliliğinin artmasının, çevre etiği farkındalık düzeyini arttırdığı düşünülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça, klinik ve uygulamalardaki hasta çeşitliliği değişim gösterir; bu durumun, öğrencilerin deneyimlerinde farklılıklar oluşturabileceği düşünülmektedir. Öğrencilerin evcil hayvana sahip olmayan bireylerin çevre etiği farkındalıkları, evcil hayvana sahip olanlara göre daha düşük çıkmıştır. Evcil hayvana sahip olan bireylerde çevre etiği farkındalığının daha düşük çıkması, bu grupların günlük yaşam pratiklerinde çevresel etkileri ikincil bir öncelik olarak görmeleriyle ilişkilendirilebilir. Bu durum, evcil hayvan bakımının çevresel maliyetlerine dair bilinç düzeyinin sınırlı olması sonucunda ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Merhamet ölçeği toplam puan ortalamaları ve çevre etiği farkındalık ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde anlamlı zayıf bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuç öğrenci hemşirelerin merhamet puan ortalamaları arttıkça çevre etiği farkındalıklarının arttığını göstermektedir. Bu bağlamda merhamet puan ortalamasının artması çevreye verilen önemi arttırdığı ve çevre sorunlarına ilişkin önlemlerin farkında olma durumunu olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde öğrenci hemşirelerin merhamet düzeyi ve çevre etiği farkındalık düzeyi ilişkisini inceleyen benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bulguları genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin merhamet ve çevre etiği farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Yaş, medeni durum ve sınıf düzeyinin merhamet ve çevre etiğini anlamlı olarak etkilediği belirlenmiştir. Hemşirelik mesleği hasta ile sürekli ilişki halinde olan, bakım ve tedavi uygulamaları yapan meslek grubudur. Araştırmada, öğrencilerin merhamet ve çevre etiği farkındalıklarının yüksek olması, geleceğe yönelik umut verici bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Eğitim programlarının merhamet ve çevre etiği farkındalığını geliştirmeye yönelik düzenlenmesinin gerektiği düşünülmektedir. Merhamet ve çevre etiği konularının hemşirelik müfredatında seçmeli ders olarak yer alması, böylece hemşirelik öğrencilerinin merhamet duygusunun ve çevre etiği farkındalıklarının geliştirmesi önerilerimiz arasındadır. Aynı zamanda konu ile ilgili çalışmalar da artırılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Papadopoulos I, Zorba A, Koulouglioti C, Ali S, Aagard M, Akman O, et al. International study on nurses' views and experiences of compassion. *International Nursing Review*. 2016;63(3):395-405. Doi: 10.1111/inr.12298.
2. Türk Dil Kurumu. Merhamet nedir? Erişim Tarihi:21.01.2024. Erişim adresi:<https://sozluk.gov.tr>.
3. Gilbert P. Compassion:From its evolution to a psychotherapy. *Front Psychol*. 2020;11:3123. Doi:10.3389/fpsyg.2020.586161.
4. İşgör İY. Merhametin öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesi (Investigating the predictive effect of compassion on subjective well-being). *Gaziantep University Journal of Social Sciences*. 2017;16:425-36. Doi:<https://doi.org/10.21547/jss.290441>.
5. Okuroğlu GK, Bahçecik N, Alpar ŞE. Felsefe ve hemşirelik etiği. *Kilikya Felsefe Dergisi*. 2014(1):53-61.

6. Dalgacı B, Gürses İ. Merhametin sağlık hizmetlerindeki yeri ve önemi. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2018;2(1):181-204. Doi:<https://doi.org/10.30561/sinopusd.426996>.
7. Özdelikara A, Babur S. Hemşirelik öğrencilerinin merhamet düzeyi ve empatik eğilim ilişkisi. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2020(2):342-9. Doi:<https://doi.org/10.31067/0.2020.271>.
8. Booth, L. (2016). Compassion: A universal language. *Contemporary Nurse*, 52(2-3), 366-368. Doi:<https://doi.org/10.1080/10376178.2016.1221325>.
9. Uğurlu AK, Eti Aslan F. Merhamet ve hemşirelik: Merhamet ölçülebilir mi? Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences. 2017;9(3). Doi:10.5336/nurses.2016-53677.
10. Ateş AY. Hemşirelerde merhamet düzeyinin etik duyarlılık ile ilişkisi (Bir sağlık kurumu örneği). Balkan Sağlık Bilimleri Dergisi. 2023;2(2):41-52.
11. Türk Dil Kurumu. Etik nedir? Erişim Tarihi:21.01.2024. Erişim adresi:<https://sozluk.gov.tr>.
12. Yalın NY, Baykara ZG. Hemşirelik ve etik. 1. baskı. Ankara:Nobel Tıp Kitabevleri; 2022 ss.232 ISBN:9786257564472.
13. Tepe H. Basın etiği ya da basın etik sorunları.Türkiye Felsefe Kurumları Yayınları. 2009. ss.141-160. Ankara.
14. Des Jardins J. Çevre etiği: çevre felsefesine giriş. Çev: Ruşen Keleş. Ankara: İmge Kitabevi.
15. Ergün T, Çobanoğlu N. Sürdürülebilir kalkınma ve çevre etiği. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2012. Doi:10.1501/sbeder_0000000041.
16. Singh SK, Chen J, Del Giudice M, El-Kassar A-N. Environmental ethics, environmental performance, and competitive advantage: Role of environmental training. *Technological Forecasting and Social Change*. 2019;146:203-11. Doi:10.1016/j.techfore.2019.05.032.
17. Gerçek C. Üniversite öğrencilerinin çevre etiğine yönelik algıları. *Electronic Journal of Social Sciences*. 2016;15(59).Doi:<https://doi.org/10.17755/esosder.263217>.
18. Karaca C. Çevre, insan ve etik çerçevesinde çevre sorunlarına ve çözümlerine yönelik yaklaşımlar. Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 2007;11(1):1-19.
19. Brown DA, Gwiazdon K, Westra L, editörler. *The Routledge handbook of applied climate change ethics*. 1. baskı. New York: Routledge; 2024. ss.488. ISBN:9780367484583.
20. Bilgili MY. Sıfır atık yönetiminin çevre etiği yaklaşımları açısından incelenmesi. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 2023(64):21-8.Do:<https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.1173752>.
21. International Council of Nurses. Hemşireler için etik kodlar. Erişim Tarihi:21.02.2024. Erişim Adresi:https://www.thder.org.tr/uploads/subeler/ICN/icn_etik_kodlar_2021.pdf.
22. Yılmaz DU, Eşer İ. Bir grup hemşirelik öğrencisinin çevre etiğine yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi. *Sağlık ve Toplum*. 2021;31(2):110-5.
23. Tunçay GY. Hemşire adaylarının çevre etiği farkındalık düzeyleri (Çankırı Karatekin Üniversitesi Özelinde). 2019.Do: <https://doi.org/10.29329/ijiape.2019.204.2>.
24. Karahan-Okuroğlu G. Hemşirelik eğitiminin öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarına etkisi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*. 2012;14(3):27-38.
25. Aktaş Z, Bozdoğan AE. Fen bilimleri dersi “insan ve çevre” ünitesiyle bütünleştirilmiş etkinliklerin ortaokul öğrencilerinin merhamet değerini kazanmalarına etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 2016;14(32):39-57.

26. Bayrak B, Akdemir A. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bakış açısından etik değer olarak merhamet kavramı. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi. 2021;10(1):370-83.
27. Corrales GO, Massar K, van Gils S. Social environment, Morality, and Dark Personality Traits. 2016.
28. Yakup A, Callenbach'ın ekotopya'sı bağlamında çevre-ahlak ilişkisi ve değerlendirdiği sorunlar. 3rd international symposium on environment and morality (ISEM2016) 4-6 Nov 2016 Alanya/Antalya-Turkey; 2016.
29. Gündüzoğlu NÇ, Korhan EA, Yıldırım YK, Aykar FŞ, Üstün Ç. Hemşirelik öğrencilerinde merhamet düzeyi. Journal of Human Rhythm. 2019;5(2):103-16.
30. Waldrop JB. Compassion needed for all. The Journal for Nurse Practitioners. 2020;16(6):A8. Doi:10.1016/j.nurpra.2020.04.003
31. Akgül A. (2005). Tıbbi araştırmalarda istatistiksel analiz teknikleri:SPSS uygulamaları. Yükseköğretim Kurulu Matbaası.
32. Çingöl N, Çelebi E, Zengin S, Karakaş MC. Bir sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin merhamet düzeylerinin incelenmesi. Klinik Psikiyatri Dergisi. 2018.
33. Arkan B, Yılmaz D, Düzgün F. Determination of compassion levels of nurses working at a university hospital. Journal of Religion and Health. 2020;59:29-39. Doi:10.1007/s10943-019-00786-x.
34. Arlı ŞK. Cerrahi hemşirelerde merhamet ve kültürlerarası duyarlılığı etkileyen faktörler. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi. 2018;27(4):277-83.
35. Beaumont E, Durkin M, Martin CJH, Carson J. Compassion for others, self-compassion, quality of life and mental well-being measures and their association with compassion fatigue and burnout in student midwives: A Quantitative Survey. Midwifery. 2016;34:239-44. Doi:10.1016/j.midw.2015.11.002.
36. Çınar F, Aslan FE. Ameliyathane hemşirelerinin merhamet düzeylerinin ölçülmesi:Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Kocaeli Tıp Dergisi. 2018.
37. Eskimez Z, Tosunöz İK, Şişman H, Akyüz S. Hematoloji ve onkoloji hemşirelerinde merhamet düzeyi ve ilişkili faktörler. Izmir Democracy University Health Sciences Journal. 2022;5(1):192-205. Doi:https://doi.org/10.52538/iduhes.1095048.
38. Özcan A, Polat H. Yoğun bakım hemşirelerinde merhametin ve merhamet yorgunluğunun belirlenmesi. (Yüksek lisans tezi) Atatürk Üniversitesi. 2019.
39. Türkben Polat H, Özdemir AA. Relationship between compassion and Spiritual care among nurses in Turkey. Journal of Religion and Health. 2022;61(3):1894-905. Doi:10.1007/s10943-021-01287-6.
40. Dülger H, Seven A. Sağlık ve bakım hizmetleri bölümü öğrencilerinin merhamet düzeyleri ve etkileyen faktörler. Social Sciences Studies Journal (SSSJournal). 2022;6(54):28-34. Doi:10.26449/sss.1933.
41. Barton J. Student nurses' perceptions of compassion. Chester (UK): University of Chester; 2016. Available from: <https://core.ac.uk/download/pdf/74504258.pdf>. Accessed June 1, 2024.
42. Zhao FF, Lei XL, He W, Gu YH, Li DW. The study of perceived stress, coping strategy and self-efficacy of Chinese undergraduate nursing students in clinical practice. International Journal of Nursing Practice. 2015;21(4):401-9. Doi:10.1111/ijn.12273.
43. Yakıt E, Şenturan L. Cerrahi birimlerde çalışan hemşirelerin merhamet ve bakım davranışlarının incelenmesi: (Yüksek lisans tezi) Biruni Üniversitesi; 2020.
44. Cingi CC, Eroğlu E. Sağlık çalışanlarında merhamet yorgunluğu. Osmangazi Tıp Dergisi. 2019;41(1):58-71. Doi:https://doi.org/10.20515/otd.449810.

45. Wongchantra P, Nuangchalerm P. Effects of environmental ethics infusion instruction on knowledge and ethics of undergraduate students. *Research Journal of Environmental Sciences*. 2011;5(1):77. Doi:10.3923/rjes.2011.77.81.
46. Sönmez D. Fen bilimleri ve sınıf öğretmeni adaylarının çevre etiği farkındalıklarının farklı değişkenlerce incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2019;17(04):239-48. Doi:https://doi.org/10.18026/cbayarsos.545715
47. Gök ND, Fırat Kılıç H. Environmental awareness and sensitivity of nursing students. *Nurse Educ Today*. 2021;101:104882.
48. Jadgal MS, Bamri A, Fattahi Ardakani M, Jadgal N, Zareipour M. Investigation of environmental ethics, spiritual health, and its relationship with environmental protection behaviors in nursing students. *Invest. Educ. Enferm*. 2024; 42(1):e14. Doi:https://doi.org/10.17533/udea.iee.v42n1e14.
49. Kumsar AK, Polat S, Yılmaz FT. The effect on ethical sensitivity of compassion level in nurses. *Electronic Journal of General Medicine*. 2021;18(5). Doi:https://doi.org/10.29333/ejgm/11011.
50. Hacıkeleşoğlu AGH, Kartopu S. Merhamet ve dindarlık: Üniversite öğrencileri üzerine ampirik bir araştırma. *International Journal of Social Science*. 2017.
51. Kelly L, Runge J, Spencer C. Predictors of compassion fatigue and compassion satisfaction in acute care nurses. *Journal of Nursing scholarship*. 2015;47(6):522-8. Doi:10.1111/jnu.12162.
52. Tanrıkulu G, Ceylan B. Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerde merhamet düzeyi ve merhamet yorgunluğu. *Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2021;30(1):31-6. Doi:https://doi.org/10.34108/eujhs.727445.
53. Ryan EC, Dubrow R, Sherman JD. Medical, nursing, and physician assistant student knowledge and attitudes toward climate change, pollution, and resource conservation in health care. *BMC Med Educ*. 2020;20:200. Doi:https://doi.org/10.1186/s12909-020-02099-0.
54. Özer N. Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre etiğine yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi (Yüksek lisans tezi). *Aksaray Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*; 2015.
55. Erdem Ö, Uyaroğlu AK. Hemodiyaliz hemşirelerinde merhamet düzeyi ve ilişkili faktörler. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2021;6(2):207-15. Doi:https://doi.org/10.26453/otjhs.842847.